

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 [Електронний ресурс] // Голос України. – 2012. – № 90–91. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Гросс Г. Руководство для судебных следователей как система криминалистики. Репринтное издание 1908 года / Г. Гросс; Научн. Ред.: Крылов В.В. – М. : ЛексЭст, 2002. – 1088 с.

Сорока Ирина Вікторівна,

викладач кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ОСОБА ПОТЕРПІЛОГО ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗА ФАКТАМИ КРАДІЖОК МАЙНА ГРОМАДЯН ВЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНИМИ

Під час розслідування крадіжок майна громадян вчинених неповнолітніми значної уваги до себе потребує такий елемент криміналістичної характеристики, як особа потерпілого. Незважаючи на значну увагу, що приділялась досліджуваному елементу криміналістичної характеристики, позиції вчених мають істотні різниці у наповненні змістом та значенням.

На думку О.Н. Колісниченка, система ознак щодо особи потерпілого має складну структуру, зокрема, демографічні ознаки: стать, вік, місце проживання, навчання, роботи тощо; відомості про спосіб життя, риси характеру, звички, нахили, зв'язки (особисті, родинні, службові, побутові й інші), стосунки (ворожі, неприязні, дружні); в деяких методиках розслідування – ознаки віктимності (аморальна, ризикова поведінка, необачність) [1, с. 37–38].

Подібні характеризуючи властивості, зокрема, демографічні дані, фізіологічні, психологічні, соціальні особливості особистості потерпілого, дані про спосіб його життя, захворювання, віктимність поведінки, рівень культури, ціннісні орієнтації, наявність зв'язків і відносин з іншими людьми, виокремлює В.Ф. Єрмолович, але вказує ще й відомості про характер і обсяг завданих збитків [2, с. 144–145].

Варто розуміти, що наявність у неповнолітніх відомостей про матеріальний стан потерпілих може обумовлювати вчинення по відношенні до них крадіжки. Відомості про предмет посягання, суму завданих збитків, обставини вчинення кримінального правопорушення можуть значною мірою сприяти формуванню відомостей про зв'язок між особою потерпілим та особою злочинця.

Звертаючи увагу на значення ознак особи потерпілого, В.В. Тіщенко зазначає, що відомості про діяльність, спосіб життя, соціально-демографічні й особистісні характеристики дозволяють будувати версії про мотиви, цілі та інші обставини злочину; а дані про

особисте, суспільне і трудове життя потерпілого, інтереси, риси характеру, коло знайомих сприяють висуненню версії про винну особу [3, с. 64].

Не виключена віктимна, провокуюча поведінка з боку особи, що надалі набуває статусу потерпілого. Тобто потерпілий, своїми діями (наприклад розповідями про свій матеріальний стан, запрошенням до себе додому малознайомих людей) або бездіяльністю (залишення своєї власності без контролю, передача під нагляд невідомим особам) може обумовлювати формування у злочинців намірів вчинити таємне заволодіння майном.

На вибір предметів, що викрадаються неповнолітніми часто впливає не стільки номінальна ціна виробу або предмету, скільки можливість швидкої реалізації, висока дохідність. На вибір предмета крадіжки також впливає не тільки можливість заволодіти предметом, а й непомітно залишити місце вчинення крадіжки. Так, неповнолітні не викрадають громіздких предметів, котрі одразу привертають до себе увагу.

У той же час увагу неповнолітнього можуть привернути предмети, що не мають, у порівнянні з дорогішими виробами, такої цінності. До них можна віднести мобільні телефони, сучасні компактні аудіо програвачі, фотоапарати, предмети спортивного призначення, годинники, тощо.

Варто також наголосити на тому, що значна кількість потерпілих недбало ставляться до збереження майна, залишаючи його тривалий час без нагляду (наприклад велосипед біля під'їзду), незачинені авто, квартирки та ін., у результаті чого стають жертвами неповнолітніх крадігів.

У той же час слід зазначити, що досить часто об'єкт вчинення крадіжки не обирається випадково. Тобто неповнолітні можуть здійснювати дії із спостереження за розпорядком майбутньої жертви, підшукувати знаряддя, здійснювати попереднє проникнення до приміщення. Особливо це стосується вчинення крадіжок неповнолітніми у групі.

Досить часто дії неповнолітнього злочинця обумовлені сприятливою віктимогенною обстановкою. Виходячи з подібної та іншої ролі потерпілих, умовно можна виділити три основні групи віктимогенних ситуацій, що сприяють вчиненню крадіжки.

Першу групу складають ситуації, в яких спосіб життя, особисті риси або вчинки окремих громадян містять в собі привід для «відвідин» їх житла. Як правило, це виражається у формі аморальної поведінки (наприклад, в неприкритій демонстрації свого багатства, браваді забезпеченням і розгульним способом життя, отриманні вигод із окремих предметів особистого майна), яка носить провокуючий характер, містить в собі привід для здійснення квартирної крадіжки. Інші громадяни навіть самі «зазивають», розвішуючи або публікуючи оголошення про купівлю-продаж персональних комп'ютерів з

ігровими програмами, відео- та аудіокомплексів, дорогих нині предметів одягу і побуту, та ще люб'язно повідомляють, що впродовж дня їх вдома не буває – телефонуйте увечері за вказаним нижче телефоном. Практика показує, що подібні оголошення можна назвати своєрідною провокацією злочинця, яка кінець кінцем обходиться їх авторам дуже дорого.

Другу групу утворюють ситуації, в яких віктимна поведінка виявляється у формі неприйняття громадянами належних запобіжних засобів до охорони свого житла і майна, що знаходиться в ньому. Так, наприклад, деякі господарі квартир (будинків), вважаючи злочія безглуздим, ховають ключі під дверним килимком, залишають відкритими двері, балкони, вікна, кватирки; проявляють зайву довірливість до сторонніх людей, що відвідали їх житло, та ін. Не надаючи належного значення можливим наслідкам подібної поведінки, мешканці тим самим створюють віктимогенну ситуацію, яка сприяє виникненню та реалізації злочинського наміру.

Нарешті, до третьої групи належать ситуації, коли певні квартири або їх господарі через свій соціальний статус або інші чинники нібито схильні бути жертвами злочинів. Подібна «схильність» може бути винною або невинною, індивідуальною або породженою приналежністю конкретної особи до певної соціальної групи людей [4, с. 27].

Потерпілий може активно сприяти слідству, займати нейтральну або пасивну позицію або активно протидіяти встановленню істини. Це, обумовлено у тому числі небажанням звертатись до правоохоронних органів з інформацією про вчинену крадіжку, оприлюднення якої може негативно вплинути на імідж її або інших людей. Іншим фактором може бути те, що потерпілий, у подальшому дізнався про причетність до крадіжки, наприклад, власної або дітей своїх знайомих. У подальшому потерпілий, у цьому випадку відмовляється від дачі свідчень, перешкоджає досудовому слідству у встановленні всіх обставин вчиненого кримінального правопорушення. Однак, виявити ці відносини може викликати для правоохоронців труднощі. Однак, виявлення такого зв'язку, зазвичай, залишається поза у вагою правоохоронців, про що не формуються слідчі версії та не відпрацьовується у напрямку причетності до крадіжки осіб найближчого оточення потерпілого.

Таким чином можна стверджувати, що особа потерпілого у структурі криміналістичної характеристики крадіжок чужого майна громадян, вчинених неповнолітніми є невід'ємним елементом, який займає самостійне місце, що дозволяє слідчому висунути версії у конкретній ситуації та у більшості випадків встановити особу злочинця і прийняти кінцеве процесуальне рішення у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел:

1. Советская криминалистика. Методика расследования отдельных видов преступлений / [В. К. Лисиченко, В. И. Гончаренко,

М. В. Салтевский и др.] ; под ред. В. К. Лисиченко. – К. : Выща шк. Головное изд-во, 1988. – 405 с.

2. Ермолович В. Ф. Криминалистическая характеристика преступлений / В. Ф. Ермолович. – Мн. : Амалфея, 2001. – 304 с.

3. Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія / В. В. Тіщенко. – О. : Фенікс, 2007. – 260 с.

4. Макаренко Є. І. Крадіжки з квартир: мистецтво розслідування : монографія / Є. І. Макаренко. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2009. – 150 с.

Тутецька Ніна Володимирівна,

заступник завідувача відділу криміналістичних видів досліджень – завідувач сектору почеркознавчих досліджень, технічного дослідження документів та обліку відділу криміналістичних видів досліджень Івано-Франківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

ЗНАЧЕННЯ АНАТОМО-ФІЗІОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПИСЬМА ПРИ ПРОВЕДЕННІ ПОЧЕРКОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Спостереження численних авторів показали, що ураження (пухлина, крововилив, поранення) майже кожної з ділянок кори лівої півкулі головного мозку – скроневої, нижнетеменної, ніжнелобної і потиличної областей, у великому відсотку випадків викликає порушення процесу письма. Спільна робота всіх ділянок кори головного мозку необхідна для нормального здійснення кожного психологічного процесу, у тому числі мовлення, письма і читання.

Як показали дослідження таких вчених, як В. А. Браун, В. В. Томилин та інших, слуховий аналіз бере участь у процесі письма не тільки на початкових етапах його розвитку, коли дитина активно вслухається в кожне диктоване слово і свідомо аналізує його звуковий склад, він необхідний також і на тих ступенях розвитку навички, на яких письмо вже досить автоматизовано і, здавалося б, вичерпується звичними рухами руки, записуючими потрібне слово. Внаслідок цього ураження лівої скроневої частки у людини не тільки веде до порушення складного диференційованого слуху (аж до втрати здатності дізнатися зміст слів, до «сенсорної афазії»), але неминує призводить до розпаду процесу письма.

Слідом за звуковим аналізом слова для правильного процесу письма необхідна перешифровка звуків, що підлягають написанню, у графічні образи, в букви, інакше кажучи, фонемі в графемі. Встановлено, що основна роль у такій перешифровці належить потилично-тім'яній області лівої півкулі головного мозку, що є тим центральним апаратом, який дозволяє здійснювати цілісне зорове